

MUŞ MERKEZDE YER ALAN NADİDE BİR ESER:
SELİM PAŞA TAŞ VAKFİYESİ
A UNIQUE WORK OF ART LOCATED IN MUS CITY CENTRE:
SELIM PASHA TAS FOUNDATION CERTIFICATE-CHARTER

KORKMAZ ŞEN

Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Asst. Prof. Dr., Fırat University, Faculty of Humanity and Social Sciences, Department of Archeology

kksen@firat.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-4332-7567>

Atıf / Citation

Şen, K. 2020. "Muş Merkezde Yer Alan Nadide Bir Eser: Selim Paşa Taş Vakfiyesi". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute*. 67, (Ocak-January 2020). 455-470

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 10.08.2019
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 16.10.2019
Yayın Tarihi-*Date Published* : 31.01.2020
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4281>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by iThenticate® programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - *Journal of Turkish Researches Institute*

TAED-67, Ocak - January 2020 Erzurum. ISSN-1300-9052

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

MUŞ MERKEZDE YER ALAN NADİDE BİR ESER:
SELİM PAŞA TAŞ VAKFİYESİ
A UNIQUE WORK OF ART LOCATED IN MUS CITY CENTRE:
SELIM PASHA TAS FOUNDATION CERTIFICATE-CHARTER

KORKMAZ ŞEN

Öz

Taş vakfiye, Muş merkezde Kültür Müdürlüğü binasında yer almaktadır. 1.24x0.95 m. ölçülerinde dikdörtgen ölçülerde yapılmış, 4cm. satır aralığına sahip 23 satırdan oluşan taş bir vakfiyedir. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan bu vakfiye Muş yerel beylerinden Selim Paşa'ya ait olup 1824 tarihlidir. Vakfiye kurallarına uygun bir şekilde yazıldığı görülmektedir. Yazılar alçak kabartma tekniğiyle taşta işlenmiştir. Buradaki bilgilere göre babası Murat Paşa'nın yaptırmış olduğu cami ve medresesinin bitişiğinde yer alan tekkeye ait bir vakfiyedir. Muş merkeze bağlı Arınc ve Norşin (Sungu) köylerindeki arazilerin tamamı vakfedilmiştir.

Bu vakıf ile ilintili elde edilen arşiv belgelerinden vakfedilen köylerin Yurtluk/ocaklık statüsünde, yani devlet arazisi olması hasebiyle şer'en ve örfe vakfedilmesi mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Zamanla yöneticiler bu durumu fark etmiş ve bu köylerin vakıf statüsüne son vermişlerdir. Diğer bir husus ise Selim Paşa'nın içinde bulunduğu zor durumdur. Taş vakfiye yazıldığı zaman, Selim Paşa'nın merkezî hükümeti ile arası pek de iyi değildi, bu nedenle azledilme ihtimali bulunmaktaydı. Bu makalede bilimsel bir çalışmaya ilk kez konu olan taş vakfiyenin tanıtılması ve öneminin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Muş, Selim Paşa, Taş Vakfiye, Tekke ve Muş beyleri

Abstract

Tas foundation certificate-charter is located in the building of the Directorate of Culture in Mus city centre. It is a stone foundation certificate-charter constructed at measurements of a rectangular with sizes of 1.24x0.95 m and comprised of 23 lines with spaces of 4cm. The foundation certificate-charter inscribed in Ottoman Turkish belongs to Selim Pasha, one of Mus governors, and dates from 1824. It is observed that it was inscribed in accordance with the spelling rules of a foundation certificate-charter. The scripts were inscribed onto the stone by means of the bas-relief technique. According to the information obtained, it is a foundation certificate-charter of a tekke situated next to the mosque and madrasah built by his father, Murat Pasha. All Mus-centred lands in Arınc and Norsin (Sungu) villages were consecrated.

It is deduced from the obtained archive documents related to the foundation that as the consecrated villages were with country estate statutes, that is, state lands, it was impossible to consecrate them ecclesiastically and martially. The governors had already discerned this situation in time and terminated the foundation statutes of the villages in question. Another issue is the tough situation of Selim Pasha. When the stone foundation certificate-charter was inscribed, Selim Pasha was not so good with the central government, so it was probable for him to be discharged. This study aims at introducing Tas foundation certificate-charter which is subject to a scientific study for the first time and pointing out its significance in terms of art history.

Key Words: Mus, Selim Pasha, Tas Foundation, Tekke and Mus governors

Structured Abstract

Tas Foundation Certificate-Charter is located in the building of the Directorate of Culture in Mus city center. It is a foundation certificate-charter, constructed at measurements of a rectangle with sizes of 1.24x0.95 m. The scripts were inscribed onto the stone by means of the bas-relief technique and divided into 23 lines with horizontal blanking. Line spacings are 4 cm. Some difficulties were encountered in the transcription of the script because of some broken or destroyed parts. Some spelling mistakes are present in the original one. However, it was faithfully transcribed.

The foundation certificate-charter was inscribed in accordance with the spelling rules of a classical foundation certificate-charter. The inscription date and the foundation owner were noted on it. Some verses from the Koran and hadiths, underlining the significance of foundations were included at intervals. It may be inferred from the foundation certificate-charter that the foundation rules were determined through the judicial verbal statement of Selim Pasha, who was the foundation owner, and that the witnesses confirmed that the foundation certificate-charter was coherent with shar'i law.

Furthermore, it is understood that a copy, covering the scripted information on the stone foundation certificate-charter, was delivered by hand and that it would have been supplied when it was considered necessary in any potential events of the conflict. As it was made of stone, the foundation certificate-charter did not include the witnesses' signs and seals. However, it is deduced from the information on it that the signs and seals of the court board and the witnesses were present on the supplied scripted copy. However, no records of the foundation certificate-charter were attained in the document, classified and digitalized during the research in the archive of the General Directorate of Foundations.

It is understood that the foundation was set up after the repairment of an Islamic monastery, which had existed earlier than the foundation certificate-charter. It was noted that the Islamic monastery was built by Selim Pasha's father, Murat Pasha, and located next to Murat Pasha Mosque, affiliated to Murat Pasha Foundation. It may be claimed that this foundation was constructed to serve particularly travelers and poor people passing by the road.

As a local governor, Selim Pasha mentioned in this script heartfully that he regarded himself as a considerably insignificant evil-doer in the presence of Allah and that the main purpose of his life was worshipping. He stated that he, indeed, wanted to dedicate his all wealth to Allah's sake, but he did not do such a thing because he knew that it was illicit to deprive the child of inheritance.

It is noteworthy that Selim Pasha preferred the stone style for foundation certificate-charter, which was not so common in Mus and around it. The reason why he resorted to such an option may be explained as follows: One of the factors leading him to take such caution was that he had thought of recording his foundation for a long time. Furthermore, when the political conditions of the period are considered, it is also understood that he also had personal reasons. The problems he had with especially Erzurum governors during his duty term set Selim Pasha a rebellious principal inevitably. The foundation certificate-charter is stated to be dated as 1824. It is understood that in those times, Selim Pasha had problems with Erzurum governors, he was on the point of execution and he took liberties attacking Bitlis, Hınıs and Tekman and bringing them under his control before the date of the foundation certificate-charter (around 1820) when it was possible for him to be announced as a traitor. Thus, a few years later than the inscription of the foundation certificate-charter, the central government declared Selim Pasha to be a traitor and discharged him. It is most likely that he must have sensed this situation beforehand and considered inscribing the stone foundation certificate-charter as a sort of self-defense text.

According to a document, found out in the Prime Ministry archive, one-third of incomes in Arınc Village was endowed to Islamic-monastery duty holders and its two-thirds to the science of religion students and needers. However, it was noted that Selim Pasha disregarded shar'i and orfi laws and endowed these lands. It was also stated that all the villages, which were with yurtluk-ocaklık status,

were invaded in the following years and Arınc Village was ordered not to be endowed as it was also with yurtluk-ocaklık status.

It was clearly stated that similar foundations were also present in Hakkari; however, wrong applications were not true samples. It is understood that it was also renounced to allocate incomes to Islamic monastery and madrassahs as it was not convenient for the law; however, it was decided to transfer some resources from other places to there so that the students could not be badly affected by this situation. Selim Pasha inscribed that the lands, which were given as yurtluk-ocaklık, were submitted to him as properties.

When the content of the foundation certificate-charter is attentively examined, it may be, indeed, evaluated as a self-defense text because it was emphasized in a document that Selim Pasha was an unbeliever and he tortured people and disobeyed the State, whereas it was stated in Tas foundation certificate-charter that he was a quite religious person and his single aim was to be a loyalist to Allah. Moreover, it is revealed that he prayed he prayed somewhere in the document as follows: "Allah forbid me and my people from enemies!". These expressions, in fact, indicate his religious personality and his mercy for his people. It may be inferred from the documents, mentioned above from time to time, that he referred by the word "enemies" to Van administrator Dervis Pasha, Ahlat and Adicevaz Headmaster Sheikh Ahmet and Iranian State. It is also most likely that Selim Pasha had the foundation certificate-charter inscribed onto the stone as he guessed that he was going to be discharged and most probably executed.

In conclusion, the aforementioned foundation certificate-charter in Mus city-center has reached the present day as a unique historical work. Considering its measurements and lining spaces, it may be claimed to be a product of good workmanship. The scripts on it represent a good sample of calligraphy. It is particularly essential to introduce this foundation certificate-charter to the science world for the first time because of the rareness of stone foundation certificate-charters, which reached today.

Giriş

Vakıf, Arapça kökenli bir kelime olup; alıkoyma, durdurma, tutuklama tamamen vermek ve başlamak gibi manalara gelmektedir. Daha geniş anlamıyla bir malın gelecekte ve ebediyete kadar kalıcı bir şekilde hayır işlerinde kullanılmak üzere belli şartlarda ve resmi bir yolla bir kimsenin veya bir topluluğun bırakmış olduğu mal, mülk veya parayı ifade eden hayır müesseselerine denir (Günay 2012:479-486; TDK 1988:1548).

Bir vakfin teşekkülünde üç ana unsur gereklidir. Birincisi vakfeden olmalı, ikincisi vakfedilen mal, mülk veya para, üçüncüsü ise bu durumdan fayda görececek olan kimselerdir (Ertem 1999:111-112). Temel unsur olarak sayılan bu üç hususun hukuki statüsünü belirleyen belgeye ise vakfiye denir.

Vakıfların ortaya çıkışı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Ancak tarih boyunca insanoğlu yaşadığı bölgelerde sosyal yardımlaşma ihtiyacını karşılamak için bir şekilde çözümler üretmiştir. Vakıflar, İslam öncesinde kurumsal anlamda mevcut olmamakla birlikte, uygulamada insanların kullanımı için birçok tapınak, çeşme ve kuyu gibi yapıları yapmış olmaları nedeniyle vakıf anlayışının olduğu anlaşılmaktadır (Berki 1965:9).

İslam tarihinde ise ilk vakfiyenin Hz. Ömer tarafından yazdırıldığı rivayet edilmektedir. Hz. Ömer 'in hurmalığını dünya ve ahiret hayatı için faydalı bir işte nasıl kullanabileceğini Hz. Muhammed (s.a.v.) e sorması üzerine, Ömer b. El-Hattab'a kendi şahsi malı olan arazisindeki hurmalığı alınıp satılmayacak ve de miras yoluyla intikal edilemeyecek şekilde dünya ve ahiret hayatı için gelirlerinin fakirlere tahsis edilmesini tavsiye etmiştir (Şeker 1993: 2-3).

Vakıf mülkiyetinin sağladığı toplumsal fayda anlayışı bakımından Müslüman Türk milletine özgü kurumsallaştığı belirtilebilir (Akgündüz 1986:235). İslamiyet'ten önce de vakıflara önem veren Türk topluluklarının İslamiyet'i kabulüyle birlikte de dini kaynaktan beslenen çok sayıda vakıf müessesesi kurulmuştur. Türkler Anadolu'ya gelmeden önce özellikle eğitim ve sağlık alanlarında vakıflar kurmuştur. Aynı şekilde Anadolu'nun fethedilmesiyle birlikte imar faaliyetleri başlamış ve zengin vakıfların kurulması sağlanmıştır. 13. Yüzyılın sonunda ortaya çıkan Anadolu Beylikleri, kendilerinden önceki Selçuklu devletlerinden almış oldukları vakıf geleneğini sürdürmüşlerdir (Cantay 1994: 147-162; Çetinaslan 2014: 221; Akyıldız vd. 2017:149). Bu gelenek vakıf kuruluşlarında daha çok dini hassasiyetin ön planda olduğu Osmanlı Devleti'nde de kurumsal anlamda varlığını sürdürdüğü belirtilebilir.

Taş Vakfiyeler

Vakfiyeler, taşınır ve taşınmaz belgeler olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Taşınır olanlar; kâğıt rulolar, parşömenler, deriler ve ahşap üzerine yazılanlar şeklinde belirtilebilir. Taşınmaz olanlar ise taş üzerine alçak ve yüksek kabartma şeklinde işlenmiş örneklerdir (Şeker 1993: 1; Cantay 1994: 147-162; Tüfekçioğlu 2000: 33-51; Semanur vd. 2017: 53; Yurttaş vd. 2017: 355-379). Anadolu Selçukluları döneminden itibaren görülen taşınmaz belge niteliğinde olan taş vakfiyeler, taşınabilir vakfiyelere göre daha çok kalıcı olmanın yanı sıra vakfın devamlılığı konusundaki kararlılığını da göstermektedir (Cantay 1994:149).

Taş vakfiyeler bir anlamda kitabe olarak da değerlendirilebilirler. Ancak içerik bakımından kitabe ile taş vakfiyelerde bazı farklılıklar görülmektedir. Kitabelerde genellikle yapının banisi, işlevi, hangi amaçla ve kime inşa ettirildiği, tarihi süreç içerisindeki inşa ve tamirat tarihi ile ilgili bilgiler yer alırken taş vakfiyelerde de bu bilgiler yer almakla birlikte yapıların işlevlerinin ne olduğu ve işlerin kimler tarafından nasıl yürütüleceği, vakfın gelirleri ve vakfiye şartlarına aykırı hareket edenlere dair beddua gibi ayrıntılı bilgiler yer alır (Tüfekçioğlu 2000: 34).

Aynı zamanda yapıların umuma açık yerlerine yerleştirilen bu belgeler ile ahalinin bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Bunun yanı sıra zamanın hükümdar ve yöneticilerinin egemenlik sembolleri olarak da değerlendirilebilirler. Özellikle Selçuklular döneminde kullanılan Es-Sultani şeklinde başlayan kitabeler ve Osmanlı dönemi kitabelerinde yer alan sultanların tuğraları örnek gösterilebilir (Tüttüncü 2015: 16).

Anadolu Türk mimarisinde vakfiyelerin yapı üzerinde verilmesi pek yaygın değildir. Kâğıt ve benzeri taşınabilir belge niteliğindeki vakfiyelere göre çok az olmakla birlikte Anadolu'da örneklerine rastlanılmaktadır. Bu minvalde günümüze ulaşan tarihi bilinen belli başlı taş vakfiye örnekleri: Sivas Buruciye Medresesi (1271), Beyşehir Ulu Cami (1297), Erzurum Yakutiye Medresesi (1310), Eskişehir Seyyit Battal Gazi Külliyesi (1369), Bolu Mudurnu Yıldırım Hamamı (1382), Ankara Ahi Yakup Camisi (1392), Tokat Hamza Bey Camisi (1412), Kütahya Yakup Çelebi İmaret (1414 sonrası), Amasya Beyazid Paşa İmaret (1419), Konya Has Bey Dar'ül Huffazı (1421), Karaman İbrahim Bey İmaret (1432), Bursa Umur Bey Camisi (1461), Bursa Mustafa Kemal Paşa Hamza Bey Türbesi (1463), Ahlat Emir Bayındır Camii (1477), Bursa Ebu İshak Camii (1479), İstanbul Bali Paşa Camii (1592), İstanbul-Vefa Defterdar Atıf Efendi Kütüphanesi (1741) ve Hakkari Sitti Bühtan Hatun Mezar Taşı (1738) taş vakfiyeleri sayılabilir (Tüfekçioğlu 2000: 34-42).

Konumuzu oluşturan taş vakfiye örneği de Osmanlı Devlet'inin Muş'a atamış olduğu yerel beylerden Selim Paşa'ya ait bir taş vakfiyedir.

Selim Paşa

Selim Paşa, Muş'lu Alâeddin Bey'in torunu Murat Paşa'nın oğludur (Şen, 2019: 31). Murat Paşa; *mirmiran* olan babası Maksud Paşa'nın ölümünden sonra (1787) babasının yerine Muş'un yönetimine atanmıştır (BOA, A. DVNS. NŞN. d. 16, 17.Ra.1201 (7 Ocak 1787) s.149). Sadakati ve hizmetleri nedeniyle Osmanlı Devleti nezdinde oldukça itibar görmüştür. 1798 tarihli bir belgede hizmetlerine karşılık Bitlis Hanlarının hasları arasında yer alan Muş'a bağlı bazı yerlerin Haslık statüsü kaldırılarak Murat Paşa'nın yönetimine verilmiştir. Resmi olarak Bitlis hanlarının yönetiminde olan Muş sancağı, bundan böyle Muş beylerinin yönetimine geçmiştir (BOA, A. DVNS. NŞN. d. 16, 22.Ca.1213, (1 Kasım 1798), s.156.). Aynı yılda Muş'un Norşin (Sungu) köyü de Murat Paşa'ya Yurtluk Ocaklık olarak verildiği görülmektedir (BOA, ŞD, 2881/40-4,19.Z.1287 (12 Mart 1871).

Yurtluk/ocaklık, Yavuz döneminde ortaya çıkmış bir uygulamadır. Özellikle İran sınırına yakın bölgelerde Yurtluk/ ocaklık diye adlandırılan, Doğu Anadolu'daki yerel beylerin nüfuzundan faydalanmaya dayanan bir idari sistemdir (Kılıç, 1999: 119; Kodaman, 1986: 13; Gencer, 2011: 76). Beylere hizmet karşılığı olarak verilen toprakların gelirleri babadan oğula miras kalabilir, hatta bu sistemden yararlanan biri, ölüm cezasına çarptırılabilir bile sahip olduğu hakların tamamı oğullarına miras kalırdı. Ancak hiçbir şekilde bu arazileri "vakfedilemez" ve satılamazdı (Kurt, 1992: 27; Gencer, 2011:75-94).

Selim Paşa;1811 Mart'ında azledilen amcası Yusuf Paşa'nın yerine Muş Mutasarrıflığına atanmıştır (BOA, HAT 520/25422). Selim Paşa görev süresi boyunca birçok sorun ile mücadele etmek zorunda kalmıştı. Özellikle Van yöneticisi Derviş Paşa ile düşmanlık derecesine varan sıkıntılar yaşamıştı (BOA, HAT, 1227/47922, 1228 (1818; Gencer, 2010: 206). Bunun yanında bu dönemde İran'la ciddi sıkıntılar yaşanmış, hatta 1821 yılında İran kuvvetleri Osmanlı topraklarına girerek savaş başlatmıştı. (BOA, HAT, 826/37441, 9.S.1236 (16 Kasım 1820; BOA, HAT, 826/37444-A, 25.Ş.1236 (28 Mayıs 1821). Osmanlı yönetimi bu esnada Rum isyanı ile uğraştığı için güçlü bir ordu ile İran kuvvetlerini karşılayamamıştı. İranlılar önlerine çıkan derme çatma Osmanlı birliklerini yenerek Muş'a kadar ulaşmayı başarmışlardı. Selim Paşa İran kuvvetlerinin çok kalabalık olması sebebiyle onlara karşı koyamayacağını düşünmüş, Abbas Mirza'nın yanına gidip kendisine tabi olduğunu söylemiştir. Bu tavrı sebebiyle dönemin Erzurum Valisi Hüsrev Paşa, Selim Paşa'yı ihanet etmekle suçlamıştı.(BOA, HAT 818/37320-F, 8 S.1237 (4 Kasım 1821). Kendisini savunmaya çalışan Selim Paşa, İran kuvvetlerine mecburen boyun eğmek zorunda kaldığını, kendisi kadar İranlılardan zarar gören başka kimsenin olmadığını belirtmişti. Bunun yanında güvenilir kişilere müracaat edilmesi halinde kendisinin sadakatinin anlaşılacağını ifade etmişti. (BOA, HAT, 791/36817-H, 11.Z.1237 (29 Ağustos 1822). Taş vakfiyenin yazdırılış tarihine dikkat edildiği zaman Selim Paşa'nın bu dönemde hem İranlarla hem de Osmanlı yönetimiyle ciddi sorunlar yaşadığı anlaşılmaktadır. (BOA, HAT, 812/37250-K, 29 Z. 1241 (1825). Erzurum valiliğine Galip Paşa'nın atanması Selim Paşa için sorun başlangıcı olmuştu. Sebebi tam olarak anlaşılammışsa da Galip Paşa göreve başlar başlamaz Selim Paşa'yı oldukça zor durumda bırakan uzun bir rapor kaleme almış ve onun bir asi olduğuna dair İstanbul'daki yetkilileri ikna etmeyi başarmıştı. Böylece yaklaşık 15 yıl boyunca Muş mutasarrıflığı görevini yürüten Selim Paşa, Osmanlı yönetiminin talimatıyla azledilmişti. (BOA, HAT, 47949-A; Gencer, 2019: 81-83).

Selim Paşa Taş Vakfiyesi

Muş merkezde, Kültür Müdürlüğü binasının içerisinde yer almaktadır. 1.24x0.95 m. ölçülerinde dikdörtgen ölçülerde yapılmış bir taş vakfiyedir. Üzerinde yer alan yazılar alçak kabartma tekniğiyle mermere işlenmiş olup, yatay 22 silme ile 23 satıra ayrılmıştır. Satır aralıkları 4 cm'dir. Bazı yerlerinin kırık veya tahrip olması nedeniyle de metnin transkripsiyonunda zorluklar yaşanmıştır. Orijinalinde bazı yazım hataları bulunmaktadır. Ancak tamamen metnin orijinal haline bağlı kalmıştır.

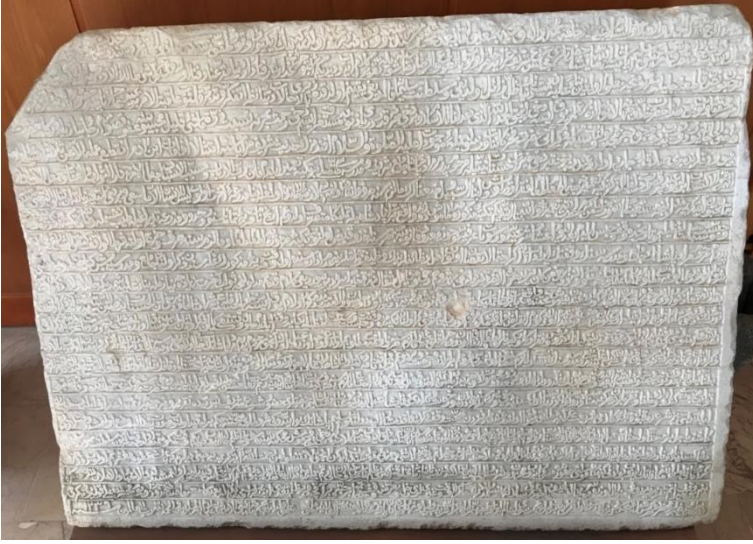

Foto.1: Taş Vakfiye

Foto.2: Taş Vakfiye

Yazılışı

- 1-بسم الله الرحمن الرحيم الحمد و الصلاة والسلام علي خير خلقه محمد و آله و صحبه اجمعين أما بعد وقف نامهء مرعية اولدركي بيك ايكيز اوتوز طقوز سنه سى ماه ذول الحجه غره سنده حديث شريف موجيبنجه
- 2-مبارك سبت كوني حالا موش متصرف مرحمتلو سليم فيسر ما يشاء الله حضر تلي مجلس شرع شريف عزايه حاضر اولوب بالطوع و الرضا زماسينه شويله تقرير كلام ايديوب ديديكم اشبو چرخ غدارن گرفتار دار دنيا مقر عنا و فنا اولدوغى "كل شيء هالك الا وجهه له الحكم و اليه
- 3-ترجون"¹ نص قاطعهء جليلهء مفهومجه معلوم اولمغين بناء عليه نعمت دنياك ظل زائل اولديغي و سلطانات سلبينهء قالمديغي يقينم اولدقه بالا زيرى حالات دنيايه نظرا التفكر و تدبر قلوب عاقبه الامر بو عبد عاجز ناچيز حضور باري....
- 4-امر محقق اولوب مع هذا حضرت خلاق جهانه لايق النمره عملمز يوق ايسه دخی انجق "الحمد لله الذي هدانا لهذا"² للاسلام و پر دخی هر نه قدر دريائي دنوبه مستغرق ايسم دخی رحمت بحر نه نسبت ذره ما شيء قليل محبوسيله عفو قصورم رجا و نيازيله دركاه حضرت
- 5-وافى الحاجاته يوز دنونوب پيمده موجود جزء مجد بولنان وسيله مز ذكر آتى حضرت فخر كائنات و رسول جملهء موجودات عليه الصلاة و السلام افندمزك حديث شريف مز ايسنه امتثالا "اذا مات ابن آدم انقطع عمله الا من ثلاثة"³ اشيدان
- 6-بيور دقارنده برى صدقهء جارية اولو غندن بز حقير دخی خيرات حسنات نيتيله مرحوم پدرم مراد پاشا جامع شريف و مدرسسى متصلى بر تكيه تعمير ايلدم فان رب الارباب و مسبب الاسباب جعل الآخرة دار التواب و العقاب و جعل الدنيا دار
- 7-التمر و الاكتساب برله بو عبد پر قصور دخی سالف الذكر تكيهء تعمير نه مبني الطعام طعام فقرا و درويش و ابناء السبيل و ضعفارك مالز مه سببهء صرف انفاق اولنمه سى لازم الاحالدين اولمغهء دنيا مزرعه آخرت الوب "ليس للانسان الا ما سعى"⁴ و بر دخی استعيز بالله "ان تئالو البر حتى تنفقوا
- 8-مما تحبون"⁵ آيته كريمهء منلونجهء مستعينا بالله و راجيا من كرم حضرت الله تعمير بوجه الله بنا ايتديكم تكيهء مذكوره ده حالا موش دوزنده واقع برات پادشاهيله تملكيا متصرف اولدوغم ارنج نام قريهء تماما سنور و حدود مزرعهء تپير اغيله طيب نفسمله رضاه لله تكيهء مذكوريهء و قفت
- 9-و حبست و سبلت لفظيله بو تاريخده وقف و حبس ايلدم بعد اليوم عشار شرعيةء و رسومات عرفيةء و جوز معدود قانونيهء هر سنه اخذ و قبض اولنوب تكيهء مز بوره به الطعام طعام و مالزم سنه صرف و خرج اولنه شرط الواقف كنص الشارع
- 10-پدرم مرحوم مراد پاشانك جامع و مدرسه سنك و قفنگ ايراداتي اكر احتمالا نقصان اولوب اهل و طائفارينك وظيفهء و اجر تليينهء عم اداره سنده اول وقت قريهء مذكورك غله سندين ذكر اولنان جامع و مدرسسه بش كيله حنطهء و صعي
- 11-شروطم اولمشدر عمل اولنمه سى مطلوبمدر تماما علما و مشايخيهء معلوم اولونه و بر دخی "من كان يرد حرث الأجرة نژد له في حرثه"⁶ و هم دخی "ومن يعمل مثقال ذرة خيرا يره"⁷ بيور دغى كلام قديم منلونجهء ثواب آخرت زياده جه نيازمله بناء عليه شمديكى حالده اولان
- 12-بقدر الله تعالى ذكور اولادم موجوده كلديسه حرمان ولد جائز كورلمدو غندن نير موش تحتنده واقع با براعات علىء تملكيا متصرف اولدغم نورشين قريسي ذكور اولادى اولسون و الا مقدر مزه ذكور اولادم يوق ايسه "من جاء بالحسنة فله عشر امثالها"⁸ و بر دخی "ان الحسنات يذهبن السيئات"⁹ منلونجهء ذكر اولنان
- 13-نورشين قريهء دخی تمامن توابع ولوا حقيله اوج كون مرض مومتمدن مقدم اولاد ذكوروم انقراض بولدقن صكره مرفوم نورشين قره مزى ذكر اولنان تكيهء مزه و قفت و حبست و سبلت لفظيله تكيابهء وقف ايلدم حلول و قفنده كما كان ذكر اولنان اسلوب سابق اوزره شرع عشاريهء و رسومات عرفيةء كذكر آتى
- 14-نصب ايتوكم متولسى معرفتيله اخذ و قبض اولونوب بر موجب محرر بند تكيانك درويش و فقراو كلور كيدنلره اطعام و انفاق اودن و چراقلى و غير مالز مه سنه صرف اولنمه سى مطلوبوم اودوغى وجه اوزره عمل اولنه انجق مرحوم پدرم مراد پاشانك خيراتي اولان جامع و مدرسه نيك وقف ايراد و غلهء كسر و نقصان اولوب بالا ده
- 15-ذكر اولنان ارنج نام قريهء متوليينه نورشين قريهء دن بش كيله غله پدرم جامع و مدرسسه سنك نقصانيت و مالز مه سببهء مصارف اولنمه سى بزوم طم برله اذن و رخصت ويردوغم ذيل وقف نامهء ده كتب اولنان شاهدلرن على للاحق اولدوغى اولدقدهء و دخی ذكر اولنان حيرت احسانات و واقفاك تماما تولىتي ... بالله شيخ عبد القادر حضر تليينهء

¹el-Kasās 28/88.

²A'râf 7/43.

³Müslim, "Vasiyye", 14.

⁴en-Necm 53/39.

⁵Âl-i İmrân 3/92.

⁶eş-Şûrâ 42/20.

⁷ez-Zilzâl 99/7.

⁸el-En'âm 6/160.

⁹Hûd 11/114.

- 16-بطنا بعد بطن قرنا بعد قرن توجیه و متولی نصب اتم بعد الیوم وقف مزبوره نك غله و وارداتك و جوز معدود و محصولات و جزیه زیاده سن تماما اخذ و قبض ایوب تکبامزك احتیاج مالز مه سنه بصرف کیف یشاء ما صرف انفاق ایینه جناب ربم تعالی حسن قبول اقله قرین ایله آمین و دخی حضرت شیخ کندی حیاتنده وفاتی عقبنجه
- 17-تولیت مر بوده سی کننو و اولاد خلفا تقریلرندن هر کمه مناسب و روا وسزا و اوکور ایسه اول کمسنیه دخی ویرمه سنه طرفمزدن اذن و رخصت ویرلدی کیفا یشاء عمل ایینه و بو عنایتلو سلیم پاشا حضرتلری حضور شرعی شریف نبویه ده تقریر و ونزد خکیراننده اعتراف ایله بست و بیان
- 18-ایلدیکی حیز شرعه قبول و جملهء کلامی شرعات غرایه مطابق و موافق اولندو غندن طرفمزدن صحت وقف و کرک واقف مشار الیه دولتلو سلیم پاشا نك بو ایتدوکی شروطلری صحتنه حکم بر له قید اولنوب صورت ید طالبه وضع اولمشدر وقت لازمه
- 19-کاشف و اجرا برله حقا و احقاقا عمل اولنه اما بعد صاحب الخیرات و الحسنات مروتلو سلیم پاشا حضرت لری اش بو خیراتی شرع مطابق و اوقاف مذکورده سن امات کتابه موافق ایوب ختام کلامنده و دخی تقریر موش محکمه سنده شویله تظلم حال ایوب دیکم وقت حکومت ده اولنجه حالمه کوره سلطنت سروب
- 20-دنیا کمسنیه یار وفادار اولمیوب یارنا پایدار اولدوغن بلوب اکلنقه.... جز ننه نائل اولیم دیو ملاحظه سیله اش بو خیراتم هر نه قدر لا شیء و جزئی مقبوله سنندن ایکن انحق "لا تقنطوا من رحمت الله"¹⁰ ایته کریمه یه مبنی دیرلم کی باعث عفو مغفرتم اولوب روذ جزا
- 21-کرم صانی اولان الله مکافاتك ایوب بو ادنی کنهکار قولنی حضورنده مسرور ایوب محزون و شرمسار ایلمیه آمین اول کندی نفسمه ثانیاً زمانه مخلوقه اکثری ظلم ناس خوف خدان خالی ربم جمله مزه امداد ایده هذه الحالة اش بو وقف نام مه بر التماس طبق قید برله تحریر اولمشدر لدی الاخبار و الاعلان
- 22-بنم بو وقف خیراتم تقریر ویردوغم منوال اوزره موسر مخالفت ایوب یا خود عرق سلالهء نسلمدن در حکیم الوقت و غیرى لری دخل و تعرض وقف خیراتمه بر حبه و بر آچه و بر ظلم تعدی ایدر لر اسه "فمن بدل له بعد ما سمعه"¹¹ ما صدقجه روذ و جزا و یوم محشرده علی قوله یوز بکرمی
- 23-دورت بیک پیغمبرلر محضرنده هر کس عمل قنجه سنجه رزیل و رسوا اولدقلى زمان برابرلرنجه رسواى علم اولوب جهنم ایله جزاسی ترتیب "ولیل و النهار"¹² دنیاده نان پاره یه محتاج و لعنت رب العالمین ملحق و مستحق اوله آمین بحرمة جاه نبی الامین و سلام علی المرسلین و الحمد لله رب العالمین سنه ۱۲۳۹

Latin Harfleriyle Okunuşu

1. *Bismi 'l-lâhi 'r-rahmâni 'r-râhîm el-hamdu ve's-salâtu ve's-selâmu 'alâ hayri halkihi Muhammedin ve âlihi ve sahbîhi ecma 'in emmâ ba 'd vakf-nâme-i mer 'i oldur ki: Bin iki yüz otuz dokuz senesi mâh-ı Zilhicce guresinde hadîs-i şerîf mucibince*

2. *Mübârek sebt günü hâlen Muş mutasarrıfı merhametlu Selim feyessir mâ yeşâ' Allâhu hazretleri meclis-i şer 'i şerîf-i 'azâya hâzır olub bi 't-tav 'i ve 'r-rızâ zemâsına şöyle takrîr-i kelâm idub didi kim işbu çarh-ı gaddârın giriftâr-ı dâr-ı dînya makarr-ı annâ ü fenâ olduğu "külli şey'in hâlikun illâ vechehu lehu 'l-hukmu ve ileyhi*

3. *turce 'ün" nass-ı kâtî 'a celîle mefhûmunca ma 'lûm olmağın binâen 'aleyh ni 'met-i dînyânun zilli zâil olduğu ve saltanat Süleymân 'a kalmadığı yakînîm oldukda bâlâ ü zîri âlât-ı dînyâyâ nazaran tefekkür ve tedebbür kılunub âkîbetü 'l-emr bu 'abd-ı 'âciz-ı nâciz huzûrbârf....*

4. *emr-i muhakkak olub ma 'ahâzâ hazret-i Hallâk-ı cihâna lâykı 'z-zümre amelimiz yok ise dahî ancak "el-Hamdulillâhi 'l-lezî hedânâ" li 'l-İslâm ve bir dâhi her ne kadar deryâ-yı zunûbe mustağrak isem dâhi rahmet bahrına nisbet zerre-i mâ şey'in kalîl mahbusüyle afv-u kusûrum rica ve niyâziyla dergâh-ı hazreti*

¹⁰ez-Zümer 39/53.

¹¹ el-Bakara 2/181.

¹² Bu ifade Kur'ân-ı Kerim'de pek çok yerde geçer. Başına gelen "vâv" harfiyle ibare "geceye ve gündüze yemin olsun" anlamına gelir.

5. vâfiyyu'l-hâcâta yüz dönüb yedimde mevcûd cüz-i mecde bulunan vesilemiz zikr-i âti hazret-i fahr-i kâinat ve resul-i cümle mevcudât-ı 'aleyhi's-salâtu ve's-sellâm efendimizin hadis-i şerif mezâyâsına intisâlen "İzâmâte ibn âdem inkata'a 'ameluhu illâ minselâsetin" eşyadan

6. Buyurduklarında biri sadaka-i câriyye olduğundan biz hakir dahi hayrât hasenât niyetiyle merhûm pederim Murad Paşa Câmi'-i şerifi ve medresesi muttasılı bir tekke ta'mir eyledim fe inne rabbe'l-erbabi ve müsebbibi'l esbabi ca'aleâhîratadaru't-tevvâbbive'l'ikâbi ve ca'ale'd-dünyâ dâr

7. es-semeri ve'l'iktisâb birle bu abd-i pür-kusûr dâhi sâlifü'z-zikr tekye ta'mirine mebnîyi't-ta'âm fukara ve dervîş ve ebnâi's-sebil ve zü'afâların malzemesine sarf-ı infâk olunması lâzımı'l-halden olmağla dünya mezra'î ahiret olub "Leyse lilinsâni illâ mâse'a" ve bir dâhi estauzubillâh "Lentenâlu'l-birrehatâtunfikû"

8. "mimmâtuhibbûn" âyet-i kerîme medlulunca musta'inen billâh ve râciyen min keremi hazret-i Allah ta'mir yüce Allah bina ittiğim tekye-i mezkûrede hâlâ Muş düzündeki vaki' berat-ı padişahiyle temlikten mutasarrıf olduğum Arınc nâm karye tamamen sınırlı ve hudûd mezra'a toprağıyla tayyib nefsimle rızâenli'l-lâh tekye-i mezkûreye vakeftu

9. ve habestu ve sebbiltu lafziyla bu tarihte vakf ve habs eyledim ba'del yevm 'aşar-ı şer'iyye ve rüsumât-ı örfiyye ve cüz-i ma'dûd-i kânûniyye her sene ahz ve kabz olunub tekye-i mezbûreye et-ta'âmuta'âm ve malzemesine sarf ve harc oluna şartu'l-vâkf kennâsi's-şâri'

10. Pederim merhum Murad Paşa'nın câmi-i ve medresesinin vakfının irâdâtı eğer ihtimâlen noksan olub ehli vezâiflerinin vazife ve icraatlarına 'adem-i idaresinde ol vakit karye-i mezkûrun galesinden zikr olunan cami ve medreseye beş kile hinta ve bir sâ'

11. şurûtum olmuştur amel olunması matlubumdur tamamen ulema ve meşâyihaya ma'lûm oluna ve bir dâhi "Men kâne yurid harse'l-âhire tenezid lehu fi harsihî" ve hem dahi "Fe men ya'mel miskâle zerretin hayren yareh" deyu buyurduğu Kelâm-ı Kadîm medlülunca sevâb-ı âhiret ziyadece niyazımla binâen'aleyh şimdiki halde olan....

12. bi-kadri'l-lâhu te'âlâ zükûr evladım vücûda geldiyse hurmân-ı veled caiz görülmedüğünden neyyir-i Muş tahtında vâki bâ berat-ı 'âlî temlikten mutasarrıf olduğum Norşin Kariyesi zükûr evladı olsun ve illâ mukadderimizde zükûr evladım yok ise "men câe bi'l-haseneti felehu'aşru emsâlihâ" ve bir dahi "İnne'l-hasenati yüzhib neseyyiât" medlülunca zikr olunan

13. Norşin Kariye dâhi tamamen tevâbi'i ve livâ hakkıyla üç gün maraz-ı mevtimden mukaddem evladı zükûrum inkarâz bulduktan sonra merhum Norşin karyemizi zikr olunan tekyemize vakkâftu ve habbestu ve sebbiltu lafziyla tekyaya vakf eyledim hulûl vaktında kemâ-kân zikr olunan üslûb-i sabık üzere şer'î aşaraya ve rüsumât-ı örfiye zikr-i âti

14. nasb ettiğim mütevellisi ma'rifetiyle ahz ve kabz olunub ber müceb-i muharrer bend-i tekyânın dervîş ve fukara ve gelur gidenlere it'âm ve infâk odun ve çeraklık ve ğayri malzemesine sarf olunması matlubum olduğu vech üzere amel oluna ancak merhûm pederim Murad Paşa'nın hayrâtı olan cami ve medresenin vakf-ı irâd ve galle-i kesr ve noksân olub bâlâda

15. Zikr olunan Arınc nâm kariye misillü yine Norşin kariyeden beş kile galle pederim cami-i ve medresenin noksâniyet ve malzemesine mesârîf olunması biz ve tam birle izn ve ruhsat virdüğüm zeyl-i vakıfnâmede keteb olunan şahidlerin 'âlâ lâhik olundukda ve dahi zikr olunan hayrât-ı ihsânât ve evkâfın tamamen tevelliyeti.... Billâhi şeyh Abdulkadir hazretlerine

16. batna ba'da batın karnen ba'dakarn tevcih ve müteveli nasb itdim ba'del yevm vakf-ı mezbûrenin galle ve varidâtın ve cüz-i ma'dûd ve mahsulât ve cizye-i ziyâdesin tamamen ahz ve kabz idüb tekyâmızın ihtiyaç malzemesine bi's-sarf keyfe yeşâ emâ sarf-ı infâk idine cenab-ı rabbimte'âlâhiüsn-ü kabul-ı akvâlakarın eyleye âmin ve dahi hazret-i şeyh kendi hayatında vefatı ukbunca

17. Tevliyet-i merbudesi kendü ve evlad-ı hulefâ takarrüblerinden her kime münasib ve reva ve sezâ ve okur ise ol kimesneye dahi virmesine tarafımızdan izn ve ruhsat virildi keyfayeşâe amel idine ve bu inayetli Selim Paşa hazretleri huzuru şer'î şerif-i nebevîyyede takrîr ve nezd-i hakirânemde i'tiraf ile best ve beyan

18. Eylediği hayz-ı şar‘de kabul ve cümle-i kelamı şeri‘ât-ı ğarraye mutâbık ve muvaffık olunduğundan tarafımızdan sıhhat vakf ve gerek vakf müşarünileyh devletlu Selim Paşa‘nın bu ittuği şurûtları sıhhatine hükm birle kayd olunub suret-i yed tâlebe vaz‘ olunmuşdur vakti lazımda

19. Kâşif ve icrâ birle hakkan ve ihkâkan amel oluna amma ba‘d sahibu‘l-hayrât ve‘l-hasanât müriüvvetlu Selim Paşa hazretleri iş bu hayrâtını şer‘a mutâbık ve evkâf-ı mezkuresin ümmât-ı kitaba muvaffık idub hitam-ı kelimunda ve dahi takrir Muş mahkemesinde şöyle tazallümü hâl idub dediğim vakt-i hükümetimde oldukça hâlime göre saltanat sürüb

20. Dünya kimesneye yâr-ı vefâdâr olmayub yâr-ı nâpayidâr olduğun bilüb anladıkda... hüznüne nâil olalım deyu mülhâzasyyla iş bu hayrâtım her ne kadar lâ şey‘in ve cüz‘i makbûlesinden iken ancak “Lâ taknatu min rahmeti‘l-lâh” ayeti kerimeye mebnî dilerim ki bâ‘isi afv-u mağfiretim olub rûz-ı cezâ

21. Kerem-i sani‘ olan Allah mükafâtın idub bu ednâ günahkâr kulunu huzurunda mesrur idub mahzûn ve şer mesâr eylemiye âmîn evvelen kendi nefsimi sâniyen zamane mahlûkuna ekseri zulm-ı nâs-ı havf-ı hidâdan hâli rabbim cümlemize imdâd ide hâze‘l-hâlet iş bu vakıfnameme ber iltimâs tıbkı kayd birle tahrir olunmuşdur. Lede‘l-ihbârve‘l-i‘lân

22. Benim bu vakfi hayrâtım takrir virduğum minval üzere musir-i muhâlefet idub yahud ırk-ı sülâle-i neslimden der hakimî‘l-vakt ve gayırları dahl ve taarruz-ı vakf-ı hayrâtıma bir habbe ve bir akçe ve bir zulm te‘addi iderler ise “fe men beddelehu ba‘de mâsem‘a” mâ sadıkınca rûz-ı cezâ ve yevm-i mahşerde ‘alâkavilhi yüz yirmi

23. dört bin peygamberler huzurunda herkes amel kaçasınca rezil ve rüsva oldukları zaman beraberlerince rüsvaı âlem olub cehennem ile cezası tertib ve‘leyli ve‘n-nehâri dünyada nân pareye muhtaç ve la‘net-i Rabbi‘l-‘alemine mülhak ve müstehak ola âmîn bihurmeticah-ı nebiyyu‘l-emîn ve selâmun‘ale‘lmurselîn ve‘l-hamduli‘l-lâhirrabbi‘l-‘âlemîn sene 1239.

Günümüz Türkçesi

Rahmân ve Rahîm olan Allah‘ın adıyla. Hamd ve salat yaratılmışların en hayırlısı olan Hz. Muhammed (s.a.v.), ailesi ve ashabi üzerine olsun... vakıfname... 1239 (1824) yılı Zilhicce (Temmuz) ayı başında hadisi şerifte... Mübarek Cumartesi günü Muş mutasarrıflarından (yönetici) olan merhametli Selim Paşa–Allah dilediğini kolaylaştırır- hazretleri şer‘i mahkeme heyeti huzurunda, kendi rızasıyla söze şöyle başladı: “Üzerinde yaşadığımız merhametsiz dünyanın geçici olduğu “O‘nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O‘nundur ve kesinlikle O‘na döndürüleceksiniz” âyet-i celilede buyurulduğu gibi herkesçe bilinmektedir. Yani dünya nimetlerinin geçici olduğu, mülküm Hz. Süleymân‘a dahi kalmadığı tarafımdan bilinen bir gerçek iken; dünyanın haline bakıp, tefekkür ve tedebbür edildiğinde; işin sonunda bu aciz ve naçiz kulun dahi olmak üzere Yüce Allah‘ın huzuruna varılacağı kesin bir emirdir. Bununla birlikte Allah‘a layık bir amelimiz yok ise de Müslüman olduğumuz için âyette buyurduğu gibi “Bizi hidayete erdiren Allah‘a hamd olsun.” Bir de her ne kadar günahlara dalmış isem ve amellerim rahmet denizinde bir zerre miktarı kadar olsa da, hatalarımın affedilmesi rica ve duasıyla; günahları başıslayan Allah‘ın huzuruna dönüp, elimde bulunan yukarıda isimi geçen vakfiyeyi vesile kılıyorum. Fahr-ı kâinat ve cümle mevcudâtın peygamberi -selât ve selâm O‘nun üzerine olsun- hadisi şerifinde “İnsanoğlu öldüğünde üç şey hariç olmak üzere amelleri kesilir” emrinde zikredilen şeylerden biri sadaka-i cariye olduğu düşüncesiyle, rahmetli babam Murat Paşa Câmî‘i şerifi ve medresesine bitişik bir tekke tamir ettim. Sahiplerin sahibi ve sebeplerin yaratıcısı Allah, âhireti tövbe edenlerin ve cezaya duçar olanların; dünyayı da geçim, hayır ve hasenatın yurdu kılmıştır. Kusurları çok olan bu kul, yukarıda ismi geçen tekke tamiri; fakir, derviş ve yoldan geçenler için yemek ikramında harcanmak üzere; gerekli olan şeylerin “İnsan için ancak çalıştığı vardır” ve “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe asla erişemezsiniz” âyetlerini delil göstererek; Allah‘ın yardım ve keremiyle yapıp tamir ettiğim; hala Muş düzlüğünde bulunan ve padişahın izniyle mülk edindiğim Arınç köyünü; tüm sınır ve mezarlarıyla birlikte; kendi isteğimle, Allah rızası için, adı geçen tekkeye vakfettim, bağladım, sebil ettim‘ lafzıyla vakfettim. Öşür vergisi ve kanunda miktarı belirlenmiş resmi vergiler çıkartıldıktan sonra; adı geçen tekkenin yemek ve diğer ihtiyaçlarına harcanması; babam merhum Murat Paşa Camii ve medresesinin kendilerine tahsis edilen vakıf ihtiyaçlarını karşılayamazsa; adı geçen köyün

gelirinden adı geçen camiî ve medreseye beş kile ve bir sâ' buğday verilmesi vakfın şartı nass (şer'î kanun) gibidir hükmü gereğince şartımdır. Bunun yerine getirilmesini istiyorum. Bütün ulemâ ve şeyhler bilsinler ki Kur'an-ı Kerim'de geçen "Kim âhiret kazancını isterse, onun kazancını artırırız" ve "Kim zerre ağırlığına bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir" âyetlerine sığınarak, bu işte kıyamet gününde sevap sahibi olmayı diler, bununla birlikte şuanda mevcut olan ... Allah'ın izniyle erkek evladım olursa, evladı terekeden mahrum etmek caiz olmadığı için Muş'ta padişahın izni ile mülk edindiğim Norşin (Sungu) köyü erkek evlatlarımın olsun. Fakat kaderimizde erkek evlat yoksa, "Kim bir iyilik yaparsa ona on katı vardır" ve "İyilikler kötülükleri giderir" âyetlerinin emrine binaen, Norşin(Sungu) köyünün tamamını livâ hakkıyla ölümümünden üç gün sonra, erkek evladım olmazsa Norşin(Sungu) köyünü adı geçen tekkemize 'vakfettim, habsettim ve sebil ettim' lafızıyla vakfettim. Vakıf gerçekleştiğinde yukarıda ifade edildiği gibi öşür ve örfü vergiler çıkartıldıktan sonra az önce saydığım mütevellî heyetince tespit edilip; uygun gördükleri derviş, fakir ve gelip gidenlere; yemek, odun ve aydınlatma malzemelerinin saydığım şartlara göre temini edilmesini istiyorum. Fakat rahmetli babamın hayratı olan Murat Paşa Camii ve medresesine tahsis edilen vakıfyeterli gelmezse, adı geçen Arınç köyünde olduğu gibi Norşin Köyü'nden beş kile hububatın babamın camiî ve medresesinin ihtiyaçlarına harcanması iznini verdim. Vakıfnâmenin ekinde yazılı olan şahitlerin huzurunda adı geçen sadaka ve vakıfların tevelliyyetini (vakfın icaplarının yerine getirilmesi) Şeyh Abdulkadir hazretlerini, kuşaktan kuşağa aktarılmak üzere mütevellî tayin ettim. Bundan sonra adı geçen vakfın hububat, gelirler, cüz'î ma'düd, mahsül ve cizyesinin teslim alınıp tekkenin ihtiyaçlarında istedikleri şekilde kullanılсын. Yüce Allah en güzel şekilde kabul etsin. Amin. Birde şeyhin vefatından sonra vakıf ile ilgi tasarrufatta bulunmak üzere, akrabalarından hilâfet makamında olanlar arasında uygun gördükleri kimseye de verilmesine tarafımızdan izin verilmiştir. İstedikleri şekilde tasarrufatta bulunsunlar. Selim paşa, şerî mahkeme huzurunda kendi isteği ile bu kararı verdi. Söylediği tüm sözler şerî hukuka uygun olduğu için, Selim Paşa'nın işaret edilen vakfının uygun olduğu tarafımızca tasdik edilmiştir. Bu hükümler yazılmış olup, ihtiyaç olduğunda vakfın uygulanması için bir örneği elden verilmiştir. Hayrat sahibi ve iyiliksever Selim Paşa hazretleri, bu hayratını, hukuka ve kitabın ana esaslarına uygun olarak, Muş mahkemesi huzurunda sözlerini sonlandırırken şunları da ilave etti: Yönetimim zamanında, kendime göre bir idare şekli teşkil ettim. Dünyanın kimseye kalmadığını ve sonsuz olmadığını idrak edip, bu gerçekliğin farkında olarak, bu hayratımı, her ne kadar yok mahiyetinde önemsiz bir şey ise de "Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz" ayetine muvafık olmasını dilerim. Bu hayratın affedilmeme vesile olmasını ve mükâfatının kıyamet gününde kerem sahibi Allah tarafından verilmesini dilerim. Allah bu günahkâr kulunu huzurunda bahtiyar etsin. Mahzun ve mahcup etmesin. Amin. Rabbim, insanlara zulmeden ve Allah'tan korkmayan kimselere karşı bana ve halkıma yardım etsin. İşte böyle, iş bu vakıfnâme bire bir kayıt altına alınmıştır. Herkese duyurulur. Benim bu vakfı hayratım karar verdiğim şeklin dışında, vakıf şartlarına muhalif; neslimden gelenler veya başkaları, bir tane veya bir akçe dahi hak etmedikleri halde hayratım olan bu vakfa müdahale ederlerse, "Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirse" ayeti gereğince, hesabın sorulduğu kıyamet gününde, yüz yirmi dört bin peygamber huzurunda, amelini görüp rezil ve rüsva olanlarla birlikte tüm âleme rezil ve rüsva olsunlar. Cehennemde yansınlar. Dünyada ise gece ve gündüz; bir lokma ekmeğe ve bir kuruşa muhtaç olsunlar. Allah'ın lanetine müstahak olsunlar. Amin. Hz. Peygamber'in hürmetine, peygamberlere selam olsun. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Sene 1239.

Değerlendirme ve Sonuç

Vakfiye klasik vakfiye kurallarına göre yazılmıştır. İlk başta Besmele, Allah'a hamd ve peygambere salavat şeklindedir. Vakfiyenin yazılış tarihi ve vakıf sahibi belirtilmiştir. Vakfın önemini belirten ayet ve hadisler zaman zaman yer verilmiştir. Mahkeme huzurunda vakıf sahibi olan Selim Paşa'nın sözlü beyanı ile vakıf şartlarının belirlendiği, şahitlerinde bu vakfiyenin şer'i hukuka uygun olduğunu tasdik ettikleri görülmektedir. Bunlarla birlikte bu taş vakfiyedeki bilgilerin yazılı olduğu bir kopyasının da elden verildiği, ileride doğabilecek ihtilaflarda gerekli görüldüğünde temin edebilecekleri anlaşılmaktadır. Taş vakfiye olması nedeniyle şahitlerin imza ve mühürleri yer almamaktadır. Fakat taş vakfiyedeki bilgilerden, elden verilen yazılı suretin üzerinde mahkeme heyeti ile şahitlerin imzalarının olduğu ve mühürlerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde yaptığımız araştırmada tasnif edilip dijitalle aktarılan belgeler içerisinde bahsi geçen vakfiye kaydına ulaşamadık.

Metinde sosyo-kültürel ve siyasal anlamda da bilgiler yer almaktadır. Vakfiyeden anlaşıldığı kadarıyla daha önce var olan bir tekkenin tamir edilmesiyle vakfın kurulduğu anlaşılmaktadır. Tekkenin, babası Murat Paşa tarafından yaptırılmış olan Murat Paşa Cami-i'nin bitişiğinde olduğu ifade edilmektedir. (Foto. 3)¹³. Babasına ait vakfın gelirlerinin yeterli olmayabileceği dile getirilmiş, ihtiyaç hasıl olması durumunda babasının vakfına kendi vakfının gelirlerinden bir kısmının aktarılabilmesi belirtilmiştir. Bu vakfın özellikle yoldan gelip geçen yolculara ve fakirlere hizmet etmek amacıyla meydana getirildiği söylenebilir. Gelirler arasında özellikle buğdayın önemli bir paya sahip olması o dönemde buğday tarımının önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir.

Diğer önemli bir husus ise taş vakfiyede Muş İli'nin padişah tarafından Selim Paşa'ya yurtluk/ocaklık olarak verildiğinin belirtilmesidir. Ancak daha önce bahsetmiş olduğumuz 1798 tarihli belgede vakfiyeye konu olan Norşin (Sungu) köyünün çok daha önceden babası Murat Paşa'ya yurtluk/ocaklık olarak verildiği anlaşılmaktadır. Osmanlı yönetimi babasına tahsis etmiş olduğu yurtluk-ocaklık arazilerini Selim Paşa 'ya da ihsan etmişti

Yerel bir yönetici olan Selim Paşa bu metinde kendisini Allah'ın huzurunda oldukça küçük ve günahkâr bir kul olarak gördüğünü asıl yaşam gayesinin kulluk olduğunu içten bir dil ile ifade etmiştir. Aslında bütün malını Allah yolunda vakfetmek istediğini ancak evladın mirastan mahrum bırakmanın caiz olmaması nedeniyle böyle bir şey yapmadığını belirtmektedir.

Selim Paşa'nın Muş ve çevresinde çok da yaygın olmayan taş vakfiye usulünü tercih etmesi dikkat çekicidir. Neden böyle bir yola tevessül etmiş olduğu sorusuna kanaatimizce şu şekilde yanıt verilebilir. Vakfını uzun yıllar kayıt altında tutmak istiyor olması, onu böyle bir tedbir almaya sevk eden etmenlerden biridir. Bunun yanında dönemin siyasi ortamı incelendiğinde kendi özelinde de sebeplerin olduğu hemen anlaşılmaktadır. Selim Paşa'nın görev süresi boyunca özellikle Erzurum valileriyle yaşamış olduğu problemler, kaçınılmaz olarak Selim Paşa'yı asi konumuna düşürdüğü bilinmektedir. Vakfiyenin tarihi 1824 olarak belirtilmektedir. Selim Paşa'nın o yıllarda Erzurum valileriyle sorunlar yaşadığı, azledilme durumunun olduğu ve hain ilan edilme ihtimali ortaya çıktığı hatta vakfiye tarihinden önce (1820 dolayları) başına buyruk hareket ettiği Bitlis, Hınıs ve Tekman'a saldırıp kendi idaresi altına aldığı anlaşılmaktadır (Gencer, 2011: 80). Nitekim vakfiyenin yazılmasından birkaç yıl sonra merkezi hükümet onu asi ilan etmiş

¹³ Not: Yerinde yapılan incelemede Murat Paşa Cami, medresesi ve tekkenin günümüze gelmediği ancak yeniden asıl planına uygun olacak şekilde Vakıflar Bölge Müdürlüğüince arkeolojik kazının yapıldığı görülmüştür. Mevcut sütun vb. kalıntılardan oldukça nitelikli yapılar oldukları anlaşılmaktadır.

ve Selim Paşa'yı azletmişti. Belki de bu durumu daha önce fark etmiş ve bir nevi savunma metni şeklinde taş vakfiyeyi yazmayı uygun görmüş olmalıdır.

Başbakanlık arşivinde bulunan bir belgede ise Arınç Köyü'ndeki gelirlerinin üçte birini tekke görevlilerine, üçte ikisini ise talebe-i uluma ve ihtiyaç sahiplerine vakfetmişti. Ancak Selim Paşa'nın şer'i ve örfi hukuku göz ardı ederek bu arazileri vakfettiği belirtilmiş daha sonraki yıllarda yurtluk-ocaklık statüsünde olan köylerin tamamına el konulmuştu, Arınç Köyü de yurtluk-ocaklık statüsünde olduğu için vakfedilemeyeceğine hükmedilmişti. Buna benzer vakıflara Hakkârî'de de rastlanıldığına ancak yanlış uygulamaların doğru örnek teşkil etmeyeceği açıkça belirtilmiştir Hukuka uygun olmamaları nedeniyle de gelirlerinin tekke ve medreseye tahsis edilmesinden vazgeçilmişti, ancak talebelerin bu durumdan zarar görmemesi için başka yerlerden buraya kaynak aktarılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır(Ek.1)¹⁴. Selim Paşa, Yurtluk-Ocaklık olarak verilen arazileri temlikten (Mülkiyet) kendisine verildiğini yazmıştır.

Vakfiyenin içeriği dikkatle incelendiğinde, aslında bu vakfiyenin bir nevi savunma metni olduğu değerlendirilebilir. Çünkü bir belgede Selim Paşa'nın dinsiz olduğu, halka zulmettiği ve Devlete itaat etmediği vurgulanmıştır (BOA,A.DVNS.NŞN. d. 16, 17.Ca.1242 (17 Aralık 1826). S.154.) Taş vakfiyede ise oldukça dindar biri olduğunu tek gayesinin Allah'a iyi bir kul olmak olduğunu belirtmiştir. Hatta belgenin bir yerinde Allah halkımı ve beni düşmanlarımdan korusun şeklinde de dua ettiği görülmektedir. Bu ifadeler ile aslında dindar olduğunu ve de halkına olan merhametini ifade etmiştir. Düşmanlardan kastı ise Van idarecisi Derviş Paşa, Ahlat ve Adilcevaz Müdürü Şeyh Ahmet ile İran devleti olduğu yukarıda zaman zaman bahsettiğimiz belgelerden anlaşılmaktadır. Selim Paşa azledileceğini, belki de öldürülebileceğini tahmin etmiş olması nedeniyle de böyle bir vakfiye metnini taşta yazdırmış olabileceği ihtimal dâhilindedir.

Sonuç olarak Muş merkezde bulunan bu vakfiye, nadide bir tarihi eser olarak günümüze ulaşmıştır. Ölçüleri ve satır aralıkları göz önünde bulundurulduğunda iyi bir işçiliğin neticesinde meydana geldiği anlaşılmaktadır. Üzerindeki yazılar, hüsn-i hattın güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Günümüze ulaşan taş vakfiyelerin azlığı ve bu vakfiyenin ilk defa bilim dünyasına tanıtılmış olması ayrıca önem arz etmektedir. Bu vakfiye ile birlikte 19. Yüzyılda Muş'ta cereyan eden siyasi olaylar hakkında da yeni bilgiler verilmiştir.

Foto.3:Murat Paşa Camii, Medresesi ve Selim Paşa Tekke Kalıntıları

¹⁴ BOA, MVL. 592/7

Kaynaklar**Arşiv Belgeleri**

- BOA, A. DVNS. NŞN. d. 16, 17.Ca.1242 (17 Aralık 1826). s.154
 BOA, A. DVNS. NŞN. d. 16, 17.Ra.1201 (7 Ocak 1787) s.149
 BOA, A. DVNS. NŞN. d. 16, 22.Ca.1213, (1 Kasım 1798), s.156
 BOA, HAT 1229/47949-A, 3.Ca.1242 (3 Aralık 1826).
 BOA, HAT 520/25422.1225.(1810)
 BOA, HAT, 1227/47922, 1228 (1818)
 BOA, HAT, 791/36817-H, 11.Z.1237 (29 Ağustos 1822).
 BOA, HAT, 812/37250-K, 29 Z. 1241 (1825).
 BOA, MVL, 592/7-1, 28.R.1276 (24 Kasım 1859).
 BOA, ŞD, 2881/40-4,19.Z.1287 (12 Mart 1871)

Kaynak Esreler, Araştırma ve İncelemeler

- Akgündüz, Ahmet. (1986). “Eski ve Yeni Hukukumuzda Devletin Kurduğu Vakıflar”. *Vakıf Haftası Dergisi* (4), 235-246.
- Akyıldız, Yasin ve Ali Rıza Abay. (2017). “Vakıf Müessesesinin Gelişimi Ve Mahiyeti Tarihsel Bir Değerlendirme”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 15, 141-157.
- Berki, Ali Himmet. (1965). “Vakıfların Tarihi, Mahiyeti, İnkişafı ve Tekâmülü, Cemîyet ve Fertlere Sağladığı Faideler”. *Vakıflar Dergisi*, 6, 9-13.
- Cantay, Gönül. (1994). "Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler". *Vakıf Haftası Dergisi*, 11, 147-162.
- Çeliklebağ Ekinci, Semanur ve Aynur Atmaca Can. (2017). “Osmanlı Şehrinin Araştırılmasında Bir Kaynak: Vakfiye”. Cil.10, Sayı. 29/1, *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 48-74.
- Çetinaslan, Mustafa. (2014). “Taş Vakfiyeler ve Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nin Taş Vakfiyesi”. *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-I*, 219-251.
- Ertem, Adnan. (1999). “Osmanlıdan Günümüze Vakıflar”. *Divan Dergisi Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları*, Sayı: 6. İstanbul, 111-112.
- Gencer, Fatih. (2011). “Merkezileşme Politikaları Sürecinde Yurtluk-Ocaklık Sisteminin Değişimi”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: XXX, Sayı. 49, 75-96.
- Gencer, Fatih. (2010). “Van Muhafızı Derviş Paşa İsyanı”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, C. 29, S. 47, 197-216.
- Gencer, Fatih. (2019). Bitlis ve Muş'un Son Beyleri: Alaaddin Paşazadeler, Libra Yayınları, İstanbul
- Günay, Hacı Mehmet. (2012). Vakıf Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt. 42, 479-486.
- Kılıç, Orhan. (1999). “Yurtluk-Ocaklık ve Hükümet Sancaklar Üzerine Bazı Tespitler”. *OTAM*, Sayı 10, Ankara, 119-137.
- Kodaman, Bayram. (1986). *Osmanlı Devrinde Doğu Anadolu'nun İdari Durumu*. Anadolu Basın Birliği Yayınları, Ankara.
- Kur'anı Kerim Meali, Diyanet İşleri Başkanlığı, <https://kuran.diyaret.gov.tr/> erişim tarihi: 01.04.2019.
- Kurt, Yılmaz. (1992). *XVI. Yüzyılda Adana Tarihi*. Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Şeker, Mehmet. (1993). “Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri”. *Ege Ün. Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, VIII. İzmir, 1-18.
- Şen, Korkmaz. (2019). “Belgeler Işığında Hınıs Ulu Camii’nin Tarihlendirilmesi”. *Sanat Tarihi Dergisi*, 28 (1), 31.
- TDK. (1998). *Türkçe Sözlük*. Cilt:2. 1548. Ankara: Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Tüfekçioğlu, Abdülhamid. (2000). “Medeniyet Tarihimizde Taş Vakfiyeler”. *Yüzüncü yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Van, sayı: 1, 33-51.
- Tütüncü, Mehmet. (Mayıs 2015). “Türkiye’de En Eski Türkçe Kitabe Eskişehir Seyitgazi İlçesinde Bulundu (Seyitgazi Kurd Abdal Vakfiyesi-1369 Yılı)”. *Düşünce ve Tarih Dergisi*, 16-23.
- Yurttaş, Hüseyin ve Zerrin Köşklü. (2017). “Erzurum İli Vakfiyelerinde Taş Özetler”. *Türk Dünyası, Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 44, 355-379.

Ek. I: Arınç Köyünün Yurtluk/Ocaklık Statüsünde Olduğuna Dair Belge

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

۵
مصطفی
۱۶

ایمبولاسیون

مالیه نظارت بیونسک ۱۹ دسور اولایم تاریخجه مجلس ولایه اولایم بودونه تقریریه محاسبه مجلسک مطبوعه مالدیه سینه اولایم اولایم
موسسه سماغنی املاسدن متوفی سلیم سینه بوزنمه وادیفالده ودرجه مقدا عرب سینه بونوب برایت خطبات خیره در جانب خزینه هیودت
ضبط اولیسن اولایم فرادنه موسسه اوسنره کاشه ادریح فیکسی اولظفره انسا ایدیمی مدرسسه وفضا بوردک حاصلدک نفسی سترلیسنه
وئنانین طبعه علوم وفضا طعابینه سزید وفضیه ابریح جریح خزینه هیودنه مجلس ناخیزه ودرجه برایت ودرجه معطل نالغیه
قریه قریه حصونک اولویم مدرسسه بکوکو قیصلیه مدرسسه قرینک دخی عمادده سزید عرب سینه بونوب بوزنمه اولایم اولایم
دولوا ساعیل بزرگ خزینه قرینک اولایم وبلکه انسا در با خزینه وادیفالده اولایم اولایم فرادنه اولایم اولایم اولایم اولایم
برکونجه بوزنوب بونوب اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه بوزنجه
سماغنه بوزنمه اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
بعضی نظرات کلمه ووقوع اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
قریه سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
مناسب مصادیق سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
وئنانک طبعه وفضا طعابینه مدرسسه بوزنمه نیک مصادیق سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
استغنی اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
قریه سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
کوشش سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
نصرتی قابل اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
مدرسسه سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
قامتنامه استغنی سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
موقوفه اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
کوشش سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید سزید
بازدک اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم اولایم
دفعه

OSMANLI ARŞİVİ
MVI
592 7

MVI. 00592. 00007. 001